

Aan bewoners, familieleden, mantelzorgers en vrijwilligers van Wicherumloo,

Wie had dat gedacht! Terugkijkend op de afgelopen maanden realiseer je jezelf dat we drie maanden geleden nog geen weet hadden van de impact van het virus dat toen nog aan de andere kant van de wereld woedde. En inmiddels zijn we gewend aan geen handen geven, de 1,5 meter afstand bewaren en hoesten en niezen in de elleboog. Het kan verkeren! Nu de grootste dreiging op dit moment is afgewend en de

regering de bezoeksregeling voor zorghuizen vanaf 25 mei heeft versoepeld (inclusief de kapper, pedicure en fysiotherapeut) en vanaf 1 juni allerlei andere versoepelingen zijn afgekondigd voor toerisme, horeca en sport komt ook de tijd om een aantal activiteiten in Wicherumloo weer anders vorm te gaan geven. Vanaf dinsdag 2 juni komt het eten weer op de ouderwetse manier uit de keuken van Bethanië en komen de vrijwilligers weer terug om dat te verzorgen. Verder denken we na over het opstarten van het koffie-uurtje op donderdagavond en de huisbijbelkring. Wel zal dit alleen voor bewoners toegankelijk zijn met uiteraard 1,5 meter afstand. Dit start pas nadat eerst de dagbesteding door Bethanië weer is gestart. U krijgt nu één keer per week bezoek en andere contactvormen als balkonbellen, beeldbellen, het Praothuus en de hoogwerker zijn er ook nog steeds. Dat zijn belangrijke aanvullingen in afwachting van een ruimere bezoeksregeling. Wat ook gaat veranderen is de frequentie van deze nieuwsbrief. Nummer 11 komt pas over twee weken en daarna zullen we overgaan op een maandelijkse nieuwsbrief. Korter dan u gewend bent en vooral gericht op informatiedeling. Terugkijkend op de afgelopen drie maanden overheerst dankbaarheid dat Wicherumloo gespaard is gebleven van besmettingen. De dank daarvoor mogen we bij de Heere brengen met het gebed dat ook de komende tijd Zijn bewarende hand zich over u mag uitstrekken.

*Namens het bestuur van de stichtingen Wicherumloo,
Henk Blotenburg, voorzitter*

Kappersnieuws

Marjon begon 25 mei weer met knippen. Ze werd door de bewoners zeer welkom geheten!!

Beste bewoners van Wicherumloo,

Daar is tie dan, de 10^e nieuwsbrief, de laatste in deze uitgebreide vorm. Met de voorzichtige verruiming van de bezoeksregeling en versoepeling van diverse corona maatregelen gaan ook wij aarzelend maar hoopvol op weg naar het nieuwe normaal. Dat betekent uiteraard niet dat u nu niets meer van ons hoort, wij zullen met regelmaat een nieuwsflyer maken en verspreiden, maar de nadruk hierin zal meer komen te liggen op daadwerkelijk 'nieuws'. Maar zover is het nu nog niet, voor deze week eerst nog een goed gevuld exemplaar! Zo sprak ik voor het interview niet met 1, niet met 2, maar met maar liefst 5 personen. Nieuwsgierig geworden? Blader dan snel door naar de volgende pagina's! Op mijn digitale zoektocht naar nieuwsbriefvulling stuitte ik op een website waar oude ambachten en beroepen werden beschreven. Voordat ik het wist was ik een uur verder, echt leuk om te lezen! Ik bedacht dat dit ook leuk zou zijn om in de nieuwsbrief op te nemen. Echter, klein probleempje, deze lijst bestond uit meer dan 1.000 beroepen! Lastig kiezen... Ik besloot het alfabet langs te gaan en van elke letter 1 beroep te kiezen. Oké vooruit, van sommige koos ik er twee 😊. Deze bijlage over de oude beroepen was tevens mijn inspiratie voor de prijspuzzel van deze week. Wilt u nog een keer kans maken op een prijs, ga dan snel aan de slag! Want ook de prijspuzzel is dit keer voor het laatst. Ik wens u veel plezier met het lezen van deze nieuwsbrief en tevens een mooi en zonnig Pinksterweekend!

Namens de commissie Vrienden van Wicherumloo en de activiteitencommissie van Wicherumloo, Jantine Burgers

De kinderen van de familie Boer en Huttinga zamelden statiegeldflessen in om met dit geld iets lekker te kunnen kopen voor het zorgpersoneel. LIEF!!

Deze week kregen alle zorgmedewerkers een cadeautje!

Cadeautje voor jou

Wat jullie allemaal voor de bewoners doen is niet niks, daarom voor jullie deze lekkere **NOTENMIX!**

Dank

voor je inzet!!

VRIENDEN VAN WICHERUMLOO

Zaterdag

Cadeautjesdag!

Zaterdag 23 mei ontvingen alle bewoners een mooie plant die zowel binnen als buiten kan.

En ook aan de wekelijkse verwennerij komt deze week een einde. Morgen, zaterdag de 30^e, ontvangt u van ons het laatste wekelijkse cadeautje. Uiteraard betekent dit niet dat wij u nu vergeten. Maar ook in deze kwestie gaan we weer op weg naar het nieuwe normaal.

OPLOSSING EN WINNAAR FOTOPUZZEL WEEK 21

De antwoorden van links naar rechts:

- Versboerderij De Folmert (Vijfsprongweg)
- Coöperatie De Valk Wekerom
- School met de Bijbel Wekerom
- Klok van kerktoren Hervormde kerk te Wekerom
- Ingang bos vanaf de Vijfsprongweg
- Boerderij Het Laar (richting Harskamp)
- Oud Willinkhuizerweg
- Bij plattelandswinkel 't Schuurtje
- Monument Robert N. Greene, Vijfsprongweg

Mevr. Hendrikse had alle antwoorden goed en won een mooie prijs!

Even bijpraten met...

5 CREATIEVE DAMES • GERRY, TIL, ALIE, BEP EN MARGRIET

ALLEN MAKEN OF DOEN ZE REGELMATIG IETS CREATIEFS VOOR OF SAMEN MET ONZE BEWONERS

Doe elke dag iets creatiefs!

IK SPRAK MET DE DAMES OVER HUN CREATIEVE GAVEN EN STELDE AAN HEN ALLE VIJF DE ONDERSTAANDE VRAGEN:

1. Wie ben je en wat is je leeftijd?
2. Waarom vind je het leuk om iets voor of samen met onze bewoners te doen?
3. Wat is jouw creatieve specialiteit, wat vind je het leukste om te doen?
4. Heb je naast het creatieve ook nog andere hobby's / Wat doe je het liefste op een vrije dag?
5. En wat is, in tegenstelling hierop, echt niet aan je besteed of anders gezegd, waar ben je juist niet zo goed in?
6. Wil je, tot slot, nog iets tegen onze bewoners zeggen?

1. "Ik ben Gerry Top. Ik ben 60 jaar en van die 60 jaar al 37 jaar gelukkig getrouwd met Wout. Wij hebben een lieve zoon, Erik. Net zo'n lieve dochter, Jantine en een stoere schoonzoon, Bernard.
2. Het is super leuk om voor en met de mensen op Wicherumloo te handwerken. Zo gezellig die donderdagmiddag. Ik kijk er altijd weer naar uit. Dat mis ik nu in deze tijd toch wel. Ik hoop dat het toch snel weer als vanouds wordt.
3. Mijn creatieve specialiteit is nu toch wel haken en breien. Ik had er nog meer, zoals naaien, schilderen, kantklossen en borduren, maar mijn vingers willen niet altijd meer goed meewerken.
4. Op mijn vrije dag ben ik het liefst bezig met oude meubeltjes pimpen zoals klokkasten slopen en kastjes van maken. Met mijn bloemen en planten rommelen. In ons nieuwe huis knutselen en tussendoor met onze hond Tyson naar het bos. Ik ga ook graag naar een rommelmarkt of kringloopwinkel.
5. Ik houd wel van koken maar niet van bakken. De administratie bewaar ik tot het laatst (is zeker niet mijn hobby). Huishoudelijk werk vind ik meestal niet erg. Ik vind het fijn dat wij een groentetuin hebben, maar het schoffelen laat ik aan Wout over. Dan mag ik wel de wintervoorraad inmaken.
6. Ik mis jullie heel erg en ik hoop dat we elkaar spoedig weer mogen terugzien op de donderdagmiddag!"

Gerry:
"De groen geruite doeken en pannelappen heb ik gemaakt voor mijn nieuwe keuken.

De deken heb ik samen met de dames van Wicherumloo gemaakt.

De uil heb ik voor Jantine gemaakt toen ze de bul haalde op de VU in Amsterdam."

1. "Til van de Pol - Rap, 59 jaar, getrouwd met Kees, 4 kinderen, 1 zoon, 3 dochters waarvan de laatste eerdaags gaat trouwen. 10 kleinkinderen.
2. Ik wilde graag iets creatiefs doen want ik ben niet goed in zorgtaken.
3. Alles is leuk, haken, breien, schilderen, vogelhokjes timmeren, huis verven en alles wat met de handen kan.
4. We gaan zo vaak als kan motorrijden, achterop bij Kees en ik rij ook zelf graag met m'n eigen motor.
5. Ik ben niet goed in het huishouden, koken mislukt regelmatig, stofzuigen is stom en gelukkig kan niemand zien hoe m'n ramen er uit zien. Verder ben ik niet erg sociaal, kan geen vriendschappen onderhouden en ik kan ook helemaal niet rekenen.

6. Er zitten hele leuke besjes bij! haha grapje, kan best goed met ze overweg gezien m'n asociale gedrag, dat verbaast me eigenlijk."

Til: "Op de foto zie je haak en schilderwerk wat ik graag doe, geen grote dingen maar juist heel klein. (haha is sneller af)"

1. "Ik ben Alie Teunissen-van Roekel. Ik heb tot mijn trouwen in Wekerom gewoond aan de Lage Valkseweg. Dochter van Willem van Roekel en Gertje van Roekel -van Beek. Ik ben 55 jaar en getrouwd met Wim Teunissen(van de Vijfsprongweg). Wij wonen nu 30 jaar in Harskamp, maar voel me toch ook nog wel een beetje Wekeroms. Wij kerken in Wekerom en voel me toch wel betrokken bij de Wekeromse gemeenschap en dus ook bij Wicherumloo. Wij hebben 2 zoons Jan-Willem en Gerben en 2 kleindochters Nynke en Jalisa. Ik werk als gastvrouw bij ZorgErf Buiten-Verblijf in Putten.
2. In het begin hielp ik met de knutselmiddagen maar dit werd op gegeven moment alleen handwerkmiddag. Ik help nu met de Heidemarkt en vulling voor de verkoopkast van Alie van Zoest. Ook verzorg ik de invulling van de witte vitrinekast bij de ingang regelmatig met een thema zoals bijvoorbeeld baby, groen emaille, klederdracht, handwerk etc. De sfeer op Wicherumloo is altijd gezellig, altijd een praatje met iemand. Ook als bezoeker van de kerk kom ik bij een bewoonster op Wicherumloo. Op die afdeling is het ook gemoedelijk en gastvrij.
3. Mijn hobby's zijn handwerken, kaarten maken, quilten. Altijd bezig en chronisch tijd tekort...
4. Zie antwoord vraag 3.
5. Min- punt van mezelf? Ik ben echt niet goed in het woord voeren. Ik ben iemand van de achtergrond en liever met mijn handen bezig.
6. Ik hoop dat Wicherumloo gauw weer open mag voor iedereen en dat we elkaar weer mogen ontmoeten en in- en uit- kunnen lopen."

Linksboven: Alie met kleindochters Nynke en Jalisa

Foto links onder: De vitrinekast bij Wicherumloo gevuld met naaigerei

Foto rechts: Portemonneetjes, gehaakt door Til. Een veel verkocht product!

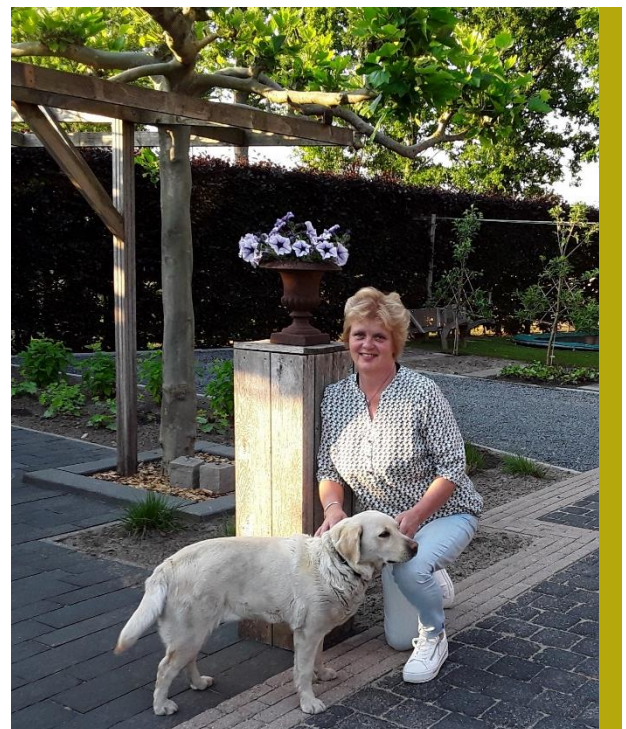
Bep: "Deze foto is van mijn laatste creatie! Hier heb ik tussen een snoer met lampjes, reepjes van een oud laken met daaraan kraaltjes en veertjes gemaakt, wat heel gezellig staat!"

1. "Ik ben Bep Blankespoor, 51 jaar en ben getrouwd met Hans. We hebben 3 kinderen en zijn oma en opa van 4 kleinkinderen!
2. Ik mag samen met Margriet de bloemschik middagen verzorgen. We bespreken meestal samen wat we gaan maken en maken dan om de beurt een voorbeeld van het bloemstuk! De bewoners vinden het ook leuk om een bloemstuk te maken en het leuke is dat iedereen hetzelfde materiaal gebruikt en het toch allemaal verschillende stukken worden! Ook heel leuk is, is dat de bewoners van Willinkhuizen ook mee doen en gezellig tussen de andere bewoners zitten! Een aantal jaren geleden begonnen we met crea-middagen waarop we zeeppompjes pimpten met servetten, kaarten maakten etc. De bewoners hadden echter zoiets van "wat moeten we met al die spullen, we hebben al zoveel rommel" dus nu is het alleen nog bloemschikken wat we doen.
3. De laatste tijd doe ik niet veel creatiefs. Ik pas één dag in de week op onze kleinkinderen en dan knutselen we wel vaak wat!
4. Ik wandel één keer in de week met een vriendin en ik fiets graag. Ook vind ik in de tuin werken heerlijk. We hebben zelf niet veel tuin maar wel veel mooie bloemen. Ook mag ik de bloemen buiten bij Willinkhuizen kopen, verzorgen en het terras gezellig maken, daar kan ik echt van genieten!
5. Waar ik niet goed in ben is naaien en ook verstelwerk vind ik verschrikkelijk! Dat breng ik dan ook altijd weg.
6. Ik wil iedereen een hart onder de riem steken en ik hoop dat we elkaar snel weer live mogen ontmoeten... Hou vol!"

1. "Hallo ik ben margriet Bettink, getrouwd met Maarten. We hebben 5 kinderen en ook 5 kleinkinderen. Ik ben 51 jaar jong.
2. Ik vind het leuk om met de bewoners samen iets leuks te maken. Meestal is dat iets met bloemen, bloemen doen het altijd goed en dan kunnen ze iets gezelligs in huis op de tafel zetten.
3. Ik vind veel leuk. Van meubels opknappen tot aan het huis schilderen.
4. Op mijn vrije dag ga ik graag naar een rommelmarkt, maar dat kan nu niet. Ook ga ik graag de tuin in of pak de fiets.
5. Wat ik niet leuk vind is dit interview ,maar dat zeg ik liever niet 😊 Stil op de stoel zitten is ook echt niet m'n ding.
6. Voor de bewoners is het een moeilijke eenzame tijd. We hopen dat het snel verandert en dat we mekaar snel weer zien!"

Margriet: "De pilaar op de foto is gemaakt van oude vloerplanken die we over hadden. De pot is natuurlijk op de rommelmarkt gekocht. Een plantje erin en je heb iets leuks. En natuurlijk onze trouwe hond Doedel!"

Een Creatieve groet en hopelijk tot snel!

Gerry, Til, Alie, Bep en Margriet

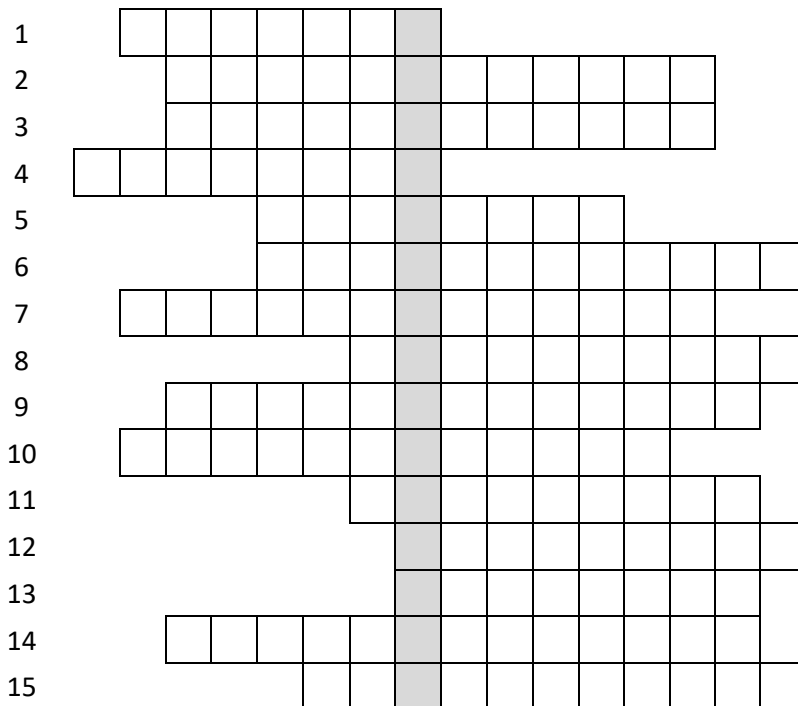

Prijs

puzzel wk 22

De antwoorden van deze puzzel zijn terug te vinden in de bijlage 'oude beroepen' die deze week bij de nieuwsbrief zit. Wanneer u alle antwoorden goed invult is in de grijze kolom de oplossing te vinden. Noteer dit op het antwoordstrookje en deponeer deze uiterlijk woensdag 3 juni in de ideeën bus in het restaurant. Donderdag 4 juni trekken we uit alle goede oplossingen een winnaar. Hij/zij ontvangt een leuke prijs!

1. Slaat met kracht houten palen de grond in
2. Voorziet een orgel van constante luchtdruk
3. Slijpt scharen en messen
4. Maalt meel uit graan
5. Voorloopster van de kraamverzorgster
6. Wordt geassocieerd met de Duitse stad Hamelen
7. Werkzaam bij bedrijf dat groenten verduurzaamt d.m.v. zout
8. Haalt melk op bij de boeren
9. Vrouw die kapotte meelzakken herstelt
10. Verkoper van pindakoekjes
11. Verkoopt zijn koopwaar per mud en wordt vaak pikzwart tijdens zijn werk
12. Persoon die in het openbaar goederen veilt
13. Voorganger in een doopsgezinde kerkgemeente
14. Verspreider van nieuws onder dorpsgenoten
15. Politieambtenaar op het platteland

N.B.: Iedereen mag meepuzzelen, maar alleen bewoners spelen mee voor de prijs!

NAAM:

OPLOSSING PUZZEL WEEK 22:

Kleurplaat - *Hart* mandala

EEN A TOT Z VAN UITEENLOPENDE OUDE AMBACHTEN EN BEROEPEN

Bijlage bij de Wicherumloo nieuwsbrief van vrijdag 29 mei 2020

Aanplakker

verzorgde bekendmakingen van openbare brieven, afkondigingen, ambtelijke besluiten en dergelijke door middel van aanplakking van biljetten op openbare plaatsen. Een aanplakker werd ook wel reizende bode genoemd.

Aanpikkerateur

- Kraanhulp, ook wel aan- en afhoeker, is/was werkzaam bij het laden en lossen met behulp van een hijskraan om de lasten aan de kraan te bevestigen, of los te maken.
- Persoon, die moest zorgen dat de wagons van het spoor los- dan wel aangekoppeld werden. Staand tussen twee wagons, die aangehaakt moesten worden moest hij de koppeling tot stand brengen: Als de koppeling van de ene wagon over de neus van de andere schoof moest hij de schroefsluiting bevestigen en de luchtrem aansluiten, een en ander in samenspel met de machinist.

Baakster, baker

Voorloopster van de kraamverzorgster.

De vroedvrouw of vroedmeester begeleidde de bevalling, de baker verzorgde de zuigeling en verluierde deze o.a., zittend in de bakermat, een tenen of houten mand, door een hoogoplopend ruggescherm tegen tocht beschut. Eerst werd de baby in een linnen en vervolgens in een daarover geslagen wollen luier gesloten en daarna met een lange zwachtel van beneden tot de oksels zo stijf omwonden dat het de beentjes niet kon bewegen (het z.g. zwachtelen of inbakeren). Een en ander zou het kind voor kromme benen, lies- en navelbreuk behoeden en zorgen voor een rechte gestalte en brede schouders. Aan hen is de term "bakerpraatjes" ontleend. Door hun zeer beperkte medische kennis, klopte het lang niet altijd wat ze zeiden.

Conducteur der brievenmalen

Brievenmalen zijn van oorsprong postzakken met brieven, die van de ene naar de andere plaats werden vervoerd. Voordat de spoorwegen in gebruik kwamen gebeurde dat o.a. per bode, postkoets, diligence of per schip/trekschuit. Als in 1839 de eerste spoorlijn wordt geopend is in de concessievoorwaarden van de Hollandse IJzeren Spoorwegmaatschappij de bepaling opgenomen dat er op aanvraag van de postdirecteuren brieven moeten worden meegenomen als er een (tijdelijk) geen andere mogelijkheden zijn. De eerste vijf jaar wordt hiervan geen gebruik gemaakt, maar in 1844 gaan expeditiebedrijven met kantoren op verschillende locaties in de grote steden brieven ter verzending in ontvangst nemen en worden dan veelal in koffers in treinen meegenomen. Met de postwet van 1850 komt hier een einde aan. Er wordt dan een regeling getroffen voor het verzenden van losse brieven per trein. Afgegeven aan het station worden ze door de conducteur meegenomen de trein in, waar ze in het postrijtuig door de conducteur der brievenmalen gesorteerd en zo nodig afgestempeld werden. De eerste "Rijkspostrijtuigen" werden in 1856 in gebruik genomen. De spoorwegmaatschappijen werden bij wet verplicht de postrijtuigen zonder vergoeding tussen de reizigerstreinen op te nemen. In ons land koos men daarbij voor het systeem van postverwerking tijdens de rit. Het grote voordeel van dit zgn. "werkend vervoer" was, dat de postkantoren van afzending nu niet meer voor elke plaats van bestemming gesloten zakken behoefden samen te stellen. Voor plaatsen, die naar verhouding weinig post ontvingen, sorteerden de kantoren de brieven slechts op "richting" en de "conducteur der brievenmalen" zorgde in de trein voor verdere behandeling van deze brieven. Bij filatelisten waren deze poststukken populair om de afstempeling.

Dorpsomroeper

De dorpsomroeper ging met een soort klepper, later een bel, het dorp rond, oorspronkelijk lopend, later per fiets om belangrijke nieuwtjes of oproepen te verspreiden onder de dorpsgenoten. Het was een bijbaan. Door de opkomst van de lokale huis-aan-huisbladen en de tv werd zijn functie overbodig.

Eekschiller (eikschiller)

Het eekschillen, het schillen van eikenhakhout, was vooral een bijverdienste, waarbij vaak het gehele gezin betrokken was. Dit eekschillen vond bij voorkeur in mei plaats, wanneer de schil het gemakkelijkst losliet. In oude couranten kan men wel advertenties vinden waarin hiervoor percelen werden aangeboden. De voorkeur ging uit naar achtjarig hout. De eekschillers trokken dan met hun gehele gezin naar het bos, want iedereen kon meehelpen. Het te eken hout moest eerst worden gekapt door de mannen, waarna het verdeeld werd in stukken van een bepaalde lengte. Met de achterkant van een bijl of dissel werd de schors losgeklopt en dan geschild. Dit gebeurde door de kinderen. De repen bast werden door de vrouwen gebundeld, voorzover deze niet bij het kloppen en schillen hielpen, en gedroogd. Na droging werd de schors klein gehakt en naar een molen vervoerd, waar hij fijn werd gemalen om gebruikt te worden bij het looien van huiden "De Eycke Schorsse geëmployeert werdende tot het bereyden van de Huyden" Het geschilde hout werd naar dikte gesorteerd. De dikste stukken, het talhout werden vergaard tot bundels van honderd stuks en werd verkocht als brandhout. Van het overige hout werden takkebossen gemaakt, die als brandstof voor bakkers en palingrokers dienden. De eekschillers hadden hun werkterrein vooral op de Noord-Veluwe, maar als daar de spoeling te dun was trokken ze ook naar elders: Drenthe, Friesland en Over-ijsel.

Fless(chen)bematter

Destijds waren de wegen nog niet geasfalteerd. Om een fles wijn of drank onbeschadigd bij de klanten te krijgen werden ze van een passende verpakking voorzien. Voor gewone flessen werden daarvoor hulzen van stro vervaardigd. Voor de grotere bewaarflessen werden (geschilde) wilgentenen gebruikt. Een en ander soms ook om de slechte kwaliteit van de flessen te verbergen. Oorspronkelijk moesten de destillateurs daar zelf voor zorgen en hadden daartoe een of meerdere flessenmatters in dienst. Rond 1900 kwamen de strohulzenfabrieken, o.a. de Tilburgsche Stroohulzenfabriek, waar de strohulzen machinaal door overwegend jong personeel werden vervaardigd.

Groentezouter

Werkzaam bij een bedrijf dat groenten verduurzaamde door ze in te leggen in zout. O.a. andijvie, sperziebonen en zuurkool. Ook vele gezinnen maakten gebruik van inlegkruiken om bepaalde groenten te verduurzamen met zout, waarbij een kei op een rond plankje de groente onder de pekel hield.

Heibaas, heier, handheier

Anders dan tegenwoordig werden bij het heien de (toen) houten palen vroeger met handkracht de grond ingedreven. Dit gebeurde niet alleen als fundering voor gebouwen, maar ook bij de aanleg van verdedigingswerken en bij het maken van dijkbeschoeiingen. In de loop der tijd is er een heel repertoire aan 'hei-liedjes' ontstaan, die gezongen werden op de maat van het eentonig werk. Meestal 'zong' de heibaas (opzichter, voorman bij het heien) het heierslied en zorgden de heiers voor de regelmatige cadans. Bij het slaan van de eerste paal was het dikwijls gebruik om wat los kruit te laten knallen. Ook was het een gebeurtenis als de laatste paal de grond in ging, vooral als het om een groter publiek gebouw ging zoals bij de fundering van een kerk, een stadhuis of een poort. Deze laatste paal werd eerst versierd rondgedragen waarna bij het heien daarvan men een 'menichte van burgers kinderen, so groot als kleyn, tot gedachtenis mede aan de heij trecken'. Zelfs Constantijn Huygens wijdde hier enkele gedichtregels aan:

'Elk stelde er roem in, kind en maagd en jonge man,

Na jaren nog te kunnen zeggen:

Voor dat Stadhuis - die Kerk - of voor die Lange Jan

Heb ik de grondslag helpen leggen'.

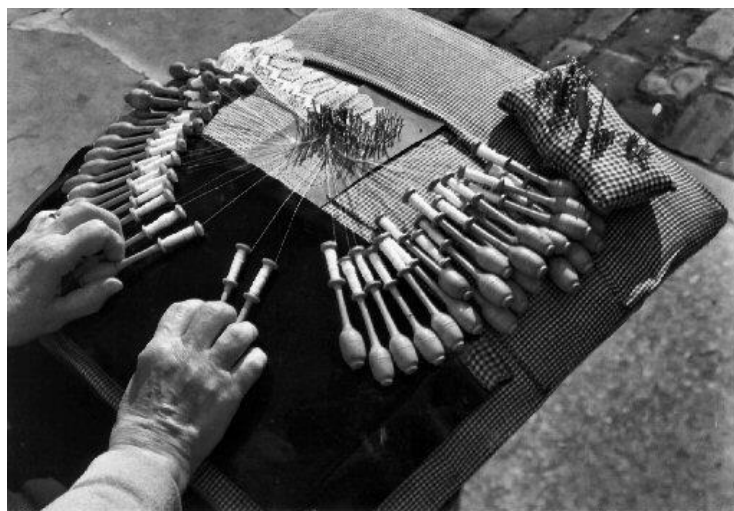
Ijsdrager

Voor de meeste huishoudingen en zaken op het elektriciteitsnet waren aangesloten, had men ijsfabrieken, die ijs produceerden voor bedrijven en particulieren, die daar behoefte aan hadden. Dit werd met speciale koelwagens ter plekke bezorgd. De ijsdragers droegen het dan van de wagen naar de cliënt.

Jeneverbrander Ook coornbrander en later jeneverstoker genoemd.

In de loop van de zestiende eeuw werd in ons land uit verschillende graansoorten als gerst, tarwe, rogge en boekweit jenever gestookt, destijds ten onrechte coornwijn of brandewijn genoemd. In het begin van de zeventiende eeuw werd reeds gesproken van genever en geneverbesiën, jeneverbessen, al voegde men ook andere kruiden toe. In het midden van de negentiende eeuw waren er alleen al in Schiedam uiteindelijk zo'n 390 branderijen en mouterijen actief. Via de mouterij, waar het graan eerst tot kiemen wordt gebracht en na ongeveer vijf dagen op de zogenaamde eestvloeren gedroogd om het kiemen te stoppen, wordt de mout gemalen. Dit gemalen mout wordt tot gisting gebracht. Het uitgegiste mengsel, wort, wordt tot het kookpunt verwarmd. De ontstane damp condenseert in een koeler tot vloeistof. Dit wordt enkele malen herhaald om de gewenste alcoholconcentratie te bereiken. Later werd ook uit suikerbieten gestookte alcohol gebruikt, maar dan zijn we al lang in het industriële tijdperk terecht gekomen.

Kantkloster, kantwerkster

Vrouwelijk persoon, die zich met het kantwerk, het vervaardigen van kant of kantwerk bezig houdt. Het klossen (ook wel klotsen) van kant vond (vindt) plaats op een kantkussen. Om de kant te klossen wordt het patroon op een stuk perkament afgetekend, waarna dat op het kantkussen wordt vastgezet. Vervolgens worden spelden volgens het patroon in het kussen gestoken, waarna de kloster het op de klosjes met daarop gewonden garen dusdanig om en door elkaar werpt, dat de draden zich om de spelden slingeren. Het weefsel ontstaat door het draaien of vlechten van deze draden in een reeks bindingen of slagen. Ook hier is specialisatie: de een vervaardigt bijvoorbeeld de grond, een ander bloemfiguren of althans een deel daarvan. In Nederland wordt voor het eerst gewag gemaakt van het vervaar-

digen in 1678 in welk jaar in een weeshuis te Amsterdam meisjes onderwezen worden in het maken van naaldkant. De Hollandse kant, stevig en degelijk, was zeer geliefd in de zeventiende eeuw. In het begin van de negentiende eeuw kwam de klad in de Nederlandse kantklosterij doordat de mode veranderde. De genadeklap werd gegeven door de ontwikkeling van machines, die complete kantwerken konden vervaardigen. In deze eeuw heeft men af en toe getracht het kantwerken nieuw leven in te blazen, maar veel is daarvan niet terecht gekomen.

Kolenboer

Een kolenboer was iemand die in vroeger tijden kolen verkocht. De kolen werden per mud verkocht in kolenzakken. Eén mud stond toen gelijk aan zes zakken. Ze werden meestal thuis bezorgd en door de kolenboer in de kelder of het kolenhok gestort. Klein behuysden konden ook kleinere hoeveelheden verpakt in stevige papieren zakken aanschaffen. Voor het dragen van de zakken gebruikte de kolenboer meestal een muts met aan de achterkant een lange lap die zijn rug bedekte of een jutezak gevouwen als een capuchon. De kleding, het gezicht en de handen van een kolenboer waren meestal al gauw pikzwart van het kolengruis. Het beroep van kolenboer was een zwaar beroep. Hij moest veel sjouwen met zware zakken steenkool of bruinkool en de zakken wogen gemiddeld 35 kilo. De meeste kolenboeren kregen dan ook nek- en rugklachten. Omdat de steenkool in grove ongelijke stukjes was gebroken en er dus lucht tussen zat, wogen die ongeveer 35-37 kg. Paard en wagen zorgden voor verlichting. Na de Tweede Wereldoorlog werd dit vervoersmiddel weer vervangen door een vrachtwagen. Aangezien steeds meer huishoudens werden voorzien van centrale verwarming, verdween het beroep van kolenboer

Lantaarnmaker, Lantaarnopsteker

Voor verlichting binnenshuis beschikte men destijds over kaarsen en olielampen. Allengs werden ook allerlei lantaarns gebruikt, vervaardigd door de lantaarnmaker. In 1595 werd te Amsterdam bepaald, dat elke twaalfde woning aan de straatzijde van een lantaarn met brandende kaars moest zijn voorzien. Dit bleek niet goed te werken. In 1597 werd de eerste lantaarnopsteker aangesteld om voor de straat verlichting zorg te dragen. Daarvoor was al bepaald, dat ieder, die zich na negen uur 's-avonds op straat begaf, een lantaarn bij zich moest dragen. In 1663 ontwierp Jan van der Heyden een houten muurarm met een tweevoet hoge lantaarn met daarin een lamp die met raapolie werd gestookt. Dit begin van de straatverlichting vereiste ook een organisatie voor 'De dienst der Straatlantaarnen': *"De Bedienden der Stads Lantaarnen, die allen door de Heeren Thesuarieren worden aangesteld, zijn een Opsiender, een Onder-Opsiender, een Oliemeester, zeventien Vullers of Bezorgers der Lampen, welke vijf Noodhelpers zijn toegevoegd, honderd vier en dertig Aanstekers en Blusschers, die zeventien Noodhelpers heben. Zes Nagtronden zien toe of alle lampen wel branden. De lampbezorgers voorzien de lampen van Lemetten en van olie, naar de maat van het dagregister, hun door de opsiender ter hand gesteld, het nieuwe Lemet onder het vullen doorvochtigende met Olie, en als het reeds gebrand heeft, het zwart met een schaar*

wegsnijdende. Zij geven van de gebreken, die zij aan de olie, aan het katoen of aan de lantaarnpalen ontdekken, kennis aan de Opsiender en van 't gene aan 't blik der Lantaarnen of aan de glazen ontbreekt aan den Stads Blikslager of Glazenmaaker, die zorg moet draagen dat alles hersteld worde....."

Iedere lantaarnopsteker had ongeveer 20 lantaarns te vullen en aan te steken. Dit gebeurde met brandende kaarsen. (Het vullen vond kennelijk althans ten dele ook plaats door lantaarnvulder/vullers, want deze beroepaanduiding wordt eveneens aangetroffen.) In 1682 had Amsterdam al 2380 straatlantaarns aangebracht. Een voorbeeld dat spoedig door de andere steden en ook dorpen werd nagevolgd. In het midden van de negentiende eeuw leek het er op dat de petroleumlamp in gebruik zou komen, maar deze vorm van verlichting werd direct grotendeels door gaslantaarns verdrongen. In Amsterdam stonden in 1910 9500 gaslantaarns en toch ook nog 136 petroleumlantaarns. Deze lichtbronnen zouden op hun beurt weer door elektrische verdrongen worden.

Leerbereider, leerlooier

Men maakte onderscheid tussen huiden (zwaar leer) en vellen (licht leer). De huiden of vellen werden vers, gedroogd of gezouten aangevoerd. De laatste twee bewerkingen dienden om bederf tegen te gaan. Als de huiden van ver (o.a. Argentinië, Kaap De Goede Hoop en Rusland) kwamen, was alleen drogen toereikend. De gedroogde en gezouten huiden moesten eerst een tweetal weken worden geweekt, voor ze verwerkt konden worden. De verse werden alleen gewassen en met een vleesmes op de boom van vleesresten ontdaan. De verse huiden werden enkele dagen opgehangen in een verwarmde gesloten ruimte, waarna een rottingsproces plaatsvond, waardoor ze 'afgetrokken' konden worden, d.w.z. met een haalmes werden de haren en de opperhuid er afgeschraapt. Alle andere huiden en vellen gingen de kalkkuip of -put in. In vier opeenvolgende baden van toenemende sterkte werden de huiden en vellen geprepareerd. In de kalkput moest het materiaal regelmatig 'gehandeld' worden, geroerd, uit de kuip gelicht, dooreen gehusseld en weer teruggezet. Daarna waren ook deze huiden en vellen geschikt voor ontharing en het verwijderen van vleesresten. Dit ontharen, ontvlezen en ontvetten noemde men ploten, later bloten. Daarna vond het eigenlijke looien plaats, waarvan men destijds drie vormen kende: roodgaren (met run, een aftreksel van eikenbast), witgaren (met aluin) en zeemgaren (met levertraan en eieren).

- Plantaardig geloid

De geplote oftewel geblote huiden werden voor het roodlooien laag op laag in een looiput of -kuip gelegd, telkens met een laagje gemalen eikenbast er tussen. Op gezette tijden verving men bast en run door verse. Na 13½ maand werd het gedroogd en gewald en was het o.a. gereed voor zoolleer.

Lichtere huidsoorten vergden minder tijd. De vellen werden na het ploten voorbereid in een met een aftreksel van duivenmest gevulde kuip. In die tijd werden ze dagelijks gehandeld en op de boom geschraapt. Daarna gingen ze de looikuip in, die met zwakke run gevuld was, daarna volgende baden in sterkere runoplossingen. Na ongeveer vier maanden was het looien voltooid. De vellen werden dan gedroogd en gingen naar de touwer, de leerbereider, die het verder gebruiksklaar maakte, bijv. bovenleer voor schoenen.

- Witgeloid leer werd met aluin geloid. Het is wit tot lichtgeel of grauwwachtig.
- Zeemleer. Dit heeft een gele tint en is zeer soepel. De oppervlakte van de haarzijde werd bewerkt. De natuurlijke nerf werd versterkt door kispelen, d.w.z. het rollen van de op de haarzijde dubbelgeslagen huid. Verzwakking door pletten: vroeger handmatig met een gladkolf, later gebeurde dit machinaal met een pletplaat of -wals.

Marskramer

Kleinhandelaar, die te voet met een mand op zijn rug of voor zijn buik op het platteland rondtrok om allerlei waren te verkopen zoals textiel en kruidenierswaren of ze ruilde voor producten in natura zoals kippen en eieren. Ze werden ook wel kiepkerels genoemd.

Melkrijder, melkvaarder

Met de opkomst van de boter- en kaasfabrieken en het ophouden van het boter- en/of kaasmaken op de boerderij in de laatste jaren van de negentiende eeuw ontstond er ook behoefte aan personen, die per paard- en wagen, vrachtauto, trekker met aanhanger of per boot de melk in bussen bij de boeren kwamen ophalen en de lege bussen, soms gevuld met wei (het vocht dat overbleef en diende als voer voor de varkens) naar de boeren terugbrachten. Door het in gebruik komen van de koeltanks bij de boeren is hier een eind aan gekomen.

Melkboer

Destijds werd de melk nog los verkocht, zowel in de winkel (waar ook andere zuivelproducten werden verkocht) als langs de deuren. Hoewel het niet mocht werd tijdens de Tweede Wereldoorlog de melk geregeld aangelengd, wat extra inkomsten opleverde als ze niet werden gesnapt.

Molenaar (van korenmolens)

Een molenaar is iemand die met een molen werkt. Een korenmolen is een molen waarmee uit graan meel wordt gemalen. Het ambacht van een korenmolenaar heeft vele facetten: hij heeft niet alleen verstand van het malen van graan, hij moet als molenaar ook verstand hebben van het weer. Bijvoorbeeld moet hij de wolkenvormen goed kennen om te weten wanneer hij de windmolen nog verantwoord kan laten draaien. Wanneer de molen bij te sterke wind op hol slaat bestaat het risico dat de molen in brand vliegt. Vroeger verloor een molenaar dan voor lange tijd zijn inkomstenbron. Naast het malen van graan en het omgaan met de grillen van het weer moet een graanmulder de molenstenen goed kunnen scherpen. Dat is iets wat regelmatig nodig is om een goed product te kunnen krijgen. Een korenmolen was vroeger een bijna onmisbaar onderdeel van de voedselvoorziening van een dorp waardoor de korenmolenaar in de dorpsgemeenschap een belangrijke positie innam. Tot 1900 stonden er in Nederland ongeveer 10.000 molens. In elk dorp was er wel één of meer te vinden om in de eerste levensbehoeften van de bewoners te kunnen voorzien: namelijk graan tot meel te malen om het dagelijks brood te kunnen bakken. Tevens was de korenmolen een ontmoetingsplaats voor de dorpsbewoners.

Op de foto de Doesburger (koren)molen in Ede, één van de oudste windmolens van Nederland

Nettenboetster, nettenbreier, nettenmaker

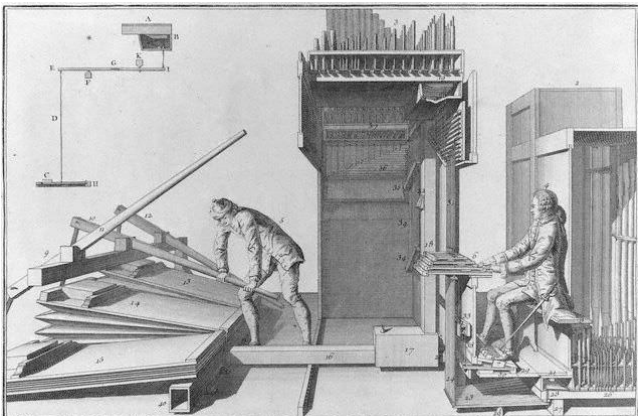
In de visserij op de binnenwateren zorgden de vissers veelal zelf voor de aanmaak en het onderhoud van hun netten. De wintermaanden en de zomeravonden werden daaraan besteed. Werden de vissers te oud voor hun gewone werk, dan was hun vaardigheid in het nettenbreien nog het enige middel om wat bij te verdienen. Voor andere vissers, voor rederijen (vooral zalmvisserijen) waren in verschillende plaatsen vrij veel oude lieden bezig. De netten voor de zeevisserij waren te groot om in huis gemaakt of hersteld te worden te worden. In de Noordzeeplaatsen ontbreekt deze vorm van huisindustrie dan ook. Het breien en boeten van deze grotere netten vond fabrieksmatig plaats. Het repareren van netten, het boeten, was vooral werk voor vrouwen en meisjes. Doorgaans gebeurde dit in de open lucht van april tot november. Vaak hadden de vrouwen een wit schort voor van wit zeildoek of canvas. Dit moest hen beschermen tegen het vocht van de netten en de kapotte mazen van de getaande netten waren beter zichtbaar.

Orgeltrapper, orgeltreder

De orgeltrapper, ook wel caltant of pomper genoemd, voorzag in de tijd dat er nog geen elektriciteit was, het orgel tijdens het bespelen door de organist van een constante luchtdruk. Hij moest daartoe op de aan de daarvoor aanwezige blaasbalgen gemonteerde hefbomen treden om het orgel van voldoende lucht te voorzien. Bij grote orgels was meer dan een orgeltrapper noodzakelijk. Meestal was dit een klus voor arme mannen, die zo wat konden bijverdienen. Dat hiervoor heel wat kracht nodig was blijkt uit een artikel uit De Hoeksteen, die vertelde hoe eind 1944 de kerkvoogden van de Hervormde Gemeente van Bergschenhoek er mee geconfronteerd werden met het feit dat er weldra geen elektriciteit

meer beschikbaar zou zijn voor de windvoorziening. Men bedacht een oplossing. Eerst werd geëxperimenteerd met een fiets. Uiteindelijk bleek een tandem met twee fietsers nodig om voldoende kracht te kunnen zetten. Via een snaar van het achterwiel naar een poelie op de as van de windmotor konden zij de vereiste 2800 toeren halen. Een gewicht met een touwtje verbonden aan de blaasbalg gaf de luchtvoorraad aan, en wanneer die te weinig was moesten de fietsers er een schepje opdoen. Ook werden de predikant en de organist beperkingen opgelegd.

Op de foto: Een orgeltrapper aan het werk. Deze blaasbalg wordt met de hand bediend.

Pannepopper

De man die pannendaken, o.a. van boerderijen waterdicht maakt door het instoppen van pannepoppen of -doppen. (bosjes stro, aan een kant omwonden)

Pindachinees

Destijds namen de stoomvaartmaatschappijen graag Chinezen in dienst, o.a. als stoker. Ze waren goedkoper en betrouwbaarder dan hun Nederlandse collega's, die af en toe ook nog staakten. In de crisisjaren omstreeks 1930 werden heel wat schepen opgelegd, waardoor de Chinezen op straat kwamen te staan en zich in leven moesten zien te houden. Dit laatste o.a. door te venten met blokjes pinda's in suiker, die ze voor een stuiver (5 cent) aan de man probeerden te brengen. Ze bewaarden hun koopwaar in een brodtrommel die ze met een stuk band om hun nek voor zich droegen.

Porder

Vroeger, toen er nog geen elektriciteit was en de wekker ook nog niet was uitgevonden, maakte de porder je wakker om op tijd op te staan. Dit was een lopende wekservice. De porder tikte toen met zijn porstok op je raam of deur. Met de komst van de wekker en de elektriciteit is de beroep helemaal verdwenen. Porders waren vooral werkzaam in grote steden, waar mensen woonden die op tijd op hun werk moesten zijn. Soms huurden bedrijven de porders in om ervoor te zorgen dat het personeel op tijd op het werk kwam, maar meestal werd de porder door een familie ingehuurd.

Quarantaine-beambten

Zij waren werkzaam bij de quarantaine-dienst. Zij waren o.a. belast met het toezicht op de quarantaine-houders, d.w.z. degenen die quarantaine moesten houden. Omkoping van quarantaine-beambten schijnt niet zeldzaam te zijn geweest.

Rattenvanger

De rattenvanger is een van de bekendste, oude beroepen. Dit komt vooral door het bekende liedje 'de rattenvanger van Hamelen'. Een rattenvanger ving ratten om de rattenpopulatie beperkt te houden. Hij ving de ratten ook om de pest te bestrijden. Ook al bestaat de pest niet meer en is de rattenpopulatie nu zeer beperkt, toch bestaat het beroep van rattenvanger nog steeds. Zo worden in Nederland muskusratten bestreden. Eigenlijk zijn dit geen ratten maar woelmuizen.

Rijschoolhouder voor fietsers

Fietsen moest geleerd worden; je kon er maar niet zo mee beginnen; vooral in de steden, waar de vélocipèdes sterk de aandacht trokken kon je niet maar zo, zonder enige voorbereiding en oefening met een dergelijke machine op de straat verschijnen. De eerste rijschool voor fietsers opende in 1818 in Engeland haar deuren. Ook Nederland heeft vele rijscholen gehad. De acrobatiek van het rijden moest in de rijschool geleerd worden, een zaalruimte, binnenshuis dus, waar de instructeur met zijn hulpjes de edele kunst van het wielrijden onderwees. Er werd in die dagen bitter weinig aan sport gedaan en de meeste mensen waren harkerig en stijf. In de zaalruimte waren de aanwezige pilaren en ook wel de wanden voorzien van stootkussens om het vallen wat te verzachten. In de dure rijscholen droegen de leermeesters speciale uniformen. De leerling werd door de instructeur en twee helpers op de fiets gehesen en dan moest er gereden worden, aanvankelijk ondersteund door drie helpers, die het tempo geleidelijk opvoerden. Er werd daarbij gebruik gemaakt van een leren band met handgrepen waardoor de leerling goed kon worden vastgehouden. Na vier of vijf lessen was men zover dat men het ook eens buiten op een stil weggetje mocht proberen, nog steeds aan de leiband natuurlijk. Na zo'n les of twaalf moest men het op eigen kracht proberen en was men klaar om een fiets te kunnen huren. Hoe exclusiever de rijschool, hoe aantrekkelijker het leren fietsen werd georganiseerd. Heel dure scholen hadden in de leszaal een piano staan waarop een pianist tijdens de lessen vrolijke walsen speelde. Om de moed er in te houden. G-liefde was toen het populaire 'Tout en ro-sé'.

Scharenslijper, scharenslijper

De scharenslijper verdiende vooral de kost met het slijpen van scharen en messen. Daarnaast sleep hij in voorkomende gevallen ook allerlei andere voorwerpen zoals schaatsen in de winter. De scharenslijper ging langs de deuren met een grote duwkar, soms een bakfiets, waarop hij alle benodigde gereedschappen voorhanden had. De slijpstenen en -banden werden aangedreven met een pedaal, later ook wel met een diesel- of benzinemotortje. Het eerste dat opviel was het

scharenslijper, 17e eeuw

grote wiel, een soort vliegwiel dat door middel van de trapper in beweging werd gebracht en op zijn beurt de slijpsteen, die zich aan de rechterkant van de wagen bevond, deed draaien. Ook werd er een houten schijf mee in beweging gebracht, waaromheen een leren riem is bevestigd. Eenmaal per week werd met een kwastje een mengsel van gekookte lijm en amaril op deze riemgesmeerd, die op deze wijze geschikt werd gemaakt om de geslepen voorwerpen zo nodig te polijsten. De eigenlijke slijpsteen heeft in de loop der jaren een verandering ondergaan al is zijn uiterlijk oppervlakkig gezien hetzelfde gebleven. Vroeger werd hij van zandsteen vervaardigd, tegenwoordig van amarilsteen, dat weliswaar grover van korrel is. Deze verandering van materiaal heeft ook een wijziging in de manier van werken tengevolge gehad. Aan de rechterkant van de wagen is een kleine watertank, die via een buisje water brengt tot boven de slijpsteen. Hier kon men door een kraantje de watertoevoer voor de slijpsteen regelen. Het was n.l. noodzakelijk dat de steen nat gehouden werd. De invoering van de amarilsteen die niet nat gemaakt behoeft te worden heeft het watertankje overbodig gemaakt.

Schillenboer

De schillenboer haalde met paard en wagen, een handkar of een bakfiets de schillen en eventueel oud brood bij de huisvrouwen op om die weer aan de boeren te verkopen als veevoer. Men moest wel altijd voorzichtig zijn, want af en toe werd er met de schillen ook wel eens een schilmesje weggegooid.

Sigarenmaker

Tabak werd oorspronkelijk geïmporteerd uit Amerika, maar in de zeventiende eeuw begint in ons land de teelt van inlandse tabak. In de zeventiende eeuw en het begin van de achttiende eeuw wordt de inlandse tabak, eventueel vermengd met geïmporteerde tabak vooral als pijptabak gebruikt. De kleine pijpenkoppen uit het begin van deze periode bewijzen dat tabak niet goedkoop was. Na het eerste kwart van de achttiende eeuw kwam het snuiven van fijn gemalen tabak in de mode. Later werd tabak ook gebruikt om te pruimen, iets dat tot het midden van de vorige eeuw voor vele mannen een aangename verrijking van het leven was. Vooral bij eentonig werk was dit aantrekkelijk, want men kon al kauwend doorwerken. In huis, werkplaats of kroeg was de kwispedor (spuugbak) aanwezig om het overtollige spuug op te vangen. In het midden van de negentiende eeuw werd het roken van sigaren populair. Eerst verwerkte men daarbij ook veel inlandse tabak in de goedkopere sigaren. Door goedkope import van tabak uit Indië en Amerika verdween de inlandse tabaksteelt. De tabak uit Indië bleek zeer geschikt voor het maken van sigaren te zijn. Het aantal sigarenmakers steeg in driekwart eeuw tot zo'n 25.000. Na de eerste wereldoorlog liep dit aantal drastisch terug want toen werd de sigaret populair. Het maken van sigaren vond oorspronkelijk veelal plaats als thuiswerk - waarbij het gehele gezin werd ingeschakeld - en in kleine sigarenwerkplaatsen, maar ontwikkelde zich tot fabrieksmatige fabricage. Ook de fiscus zag wel wat in de sigarenfabricage. Na de eerste wereldoorlog werd de tabaksbelasting ingevoerd. Iedere sigaar of elk doosje of kistje moest gebanderolleerd zijn. In de crisistijd, kwamen vele sigarenmakers op straat te staan. Een aantal daarvan begonnen in plaats van naar de steun te gaan, een eigen productielijntje. De sigaren werden los, in zakjes van vijf (met één toe en dat voor vijf cent) of in kistjes verkocht. Men stond er mee op de markt of men ging de boer op. Uiteraard werd er op hen geloerd door de fiscus waaraan men zich dan trachtte te onttrekken door bijv. alleen de bovenste laag te banderolleren. Ook vroeg men de klanten wel hun banderolles te bewaren, zodat die opnieuw konden worden gebruikt. Tot 1930 was het sigarenmaken hoofdzakelijk handwerk, maar daarna volgde de mechanisering in hoog tempo. In 1939 werd nog slechts 23 procent met de hand vervaardigd, 2 procent geheel machinaal en 70 procent halfmechanisch.

Telegrafist

Voor dat de telex, automatische radioapparatuur en computer met al zijn mogelijkheden tot ontwikkeling kwam maakte men onder meer gebruik van telegrafie. Een semafoor was een optische telegraaf die met behulp van seintorens een afstand van tien tot twintig km kon overbruggen. Later kwam de elektrische telegraaf tot ontwikkeling waarbij de telegrafist tekst omzette in een elektrische code, als regel gebaseerd op morsetekens. Later werden deze tekens verzonden via de radio (radiotelegrafist). Een radiotelegrafist werd ook marconist genoemd. Men kon ongeveer honderd lettertekens per minuut verwerken.

Touwslager

De touwslager draaide garen tot strengen met een slagmechanisme. Met behulp van een klos draaide hij de strengen tot een touw. De meeste touwslagers deden hun werk in de openlucht, overdekt in een soort tent, op een speciale touwslagerij of op een lijnbaan. Het touw werd gebruikt voor zeilschepen. Om deze reden waren touwslagers vooral werkzaam in havensteden als Rotterdam en Amsterdam. Het beroep touwslager is verdwenen. Tegenwoordig worden de touwen machinaal geproduceerd.

Uitmijner

Persoon die in het openbaar goederen veilt, o.a. boelgoederen (boeldag, bijv. na een overlijden).

Veldwachter, Gemeente-

Politieambtenaar op het platteland. Sinds de Franse tijd (1806) waren er de gardes champetre (veldwachters). Toen Nederland weer onafhankelijk werd handhaafde koning Willem 1 in grote lijnen de Franse organisatie. Wel werden er bijv. aan veldwachters hogere eisen gesteld. Vooral oud-militairen zonder strafblad kwamen in aanmerking. Ook moest men in beginsel kunnen lezen en schrijven. De Nederlandse gemeenten vonden de functie van gemeenteveldwachter niet erg belangrijk. De veldwachter was dan ook nauwelijks een professionele politieman. Hij werd slecht betaald en boezemde waarschijnlijk weinig ontzag in. De gemeenteveldwachter werd uiterst karig betaald en was als regel financieel afhankelijk van neveninkomsten. In het begin ontving hij zelden meer dan 100 gulden als jaarinkomen. Het was hen toegestaan nevenfuncties te bekleden, mits met toestemming van de autoriteiten. Rond 1900 verdiende een gemeenteveldwachter ongeveer 250 gulden per jaar. In sommige gemeenten waren zelfs collectebussen geplaatst, waar de dorpsbewoners een gift in konden storten ten behoeve van de veldwachter. Vanaf de jaren 1930 trad een zekere professionalisering in. Zo had de veldwachter recht op dertig gulden rijwielvergoeding, vijftig gulden diplomatoelage, honderd gulden uniformgeld, vrije woning en medische behandeling. De nieuwe veldwachter stond ook niet meer overal alleen voor. Bij bijzondere gelegenheden waarbij meer mankracht nodig was om de orde te handhaven, bijvoorbeeld de kermis, stonden rijksveldwachters van het district of leden van de Koninklijke Marechaussee hem bij. De veldwachter werd vanaf de jaren dertig ook ingezet als armbezoeker/controleur. In 1943 werd de gemeenteveldwachter ondergebracht bij de marechaussee.

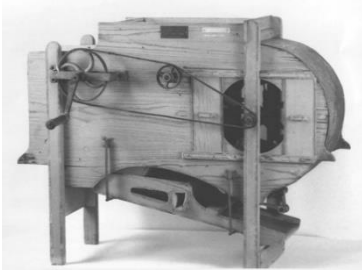

Vermaner

Voorganger in een doopsgezinde kerkgemeente. De vermaner was een leek die geen universitaire theologische opleiding had genoten. Als leek had de vermaner niet het recht om te dopen. Hij werd gekozen door de gemeenteleden en ontving geen geld voor zijn werkzaamheden. Het vermanerschap was dan ook een nevenfunctie die naast een hoofdberoep werd uitgeoefend. De vermaner leidde de zondagse diensten. Daarnaast had hij ook als taak om door de week het zedelijk leven van zijn gemeenteleden in de gaten te houden en hen zo nodig daarop aan te spreken. Bij een doopsgezinde kerk ook wel een vermaning genoemd.

Wanner

Na het dorsen van koren werd het door de wanners van kaf ontdaan. Het koren werd oorspronkelijk op wanmanden geschept en dan geschud en opgeworpen, waardoor het kaf door de wind werd weggeblazen. Reeds in de zestiende eeuw trachtte men dit proces te mechaniseren en ontstonden de eerste wanmolens. Met een handzwengel werd een schoepenrad in een gesloten trommel rondgedraaid, waardoor een luchtstroom ontstaat. Het graan viel vanuit een voorraadbak langzaam naar beneden, waarbij het kaf werd weggeblazen. Later werd de wanmolen ook nog uitgerust met schudzeven, waardoor ook grovere verontreinigingen (bijv. steentjes) (via een grovere zeef) en onkruidzaden (via een fijne zeef) van het koren werden gescheiden. De zeven werden geschud, eerst via een houten klopper, later met een nokkenas. Later werd de wanmolen aangedreven door een locomobiel of tractor. Nog later ook door een elektromotor. Tegenwoordig wordt het wanneren in dezelfde werkgang als het oogsten gedaan met een maaidorser. *Op de foto: Een wanmolen.*

Wasvrouw

Vrouw die beroepsmatig de was voor anderen doet. Dit kunnen burgers zijn, maar ook militairen. Evenals andere beroepswerkzaamheden heeft ook dit wassen een ontwikkeling gehad. Daar waar het wassen van het vuile wasgoed aan wasvrouwen werd uitbesteed werd het op de zolder of in een schuur gedeponneerd tot de wasvrouw het inzamelde. Oorspronkelijk werd het ter plaatse gewassen of meegenomen, veelal op een kruiwagen, naar geschikt water: rivier, meer, sloot, beek of gracht waar stenen of vlonders beschikbaar waren. Kon er bij/in huis gewassen worden dan werd er zo mogelijk gebruik gemaakt van heet water. Het wassen op een steen, eigendom van de wasvrouw of gehuurd, werd minder op prijs gesteld gezien een verordening van de raad van Neurenberg in de zestiende eeuw: "Een wasvrouw, die in loon voor anderen wast, mag niet op een steen wassen, aangezien het ter reiniging gegeven wasgoed hierdoor ernstig beschadigd kan worden." Elders moest worden volstaan met pompwater. Eerst werd het wasgoed natgemaakt en op stapels neergelegd. Vervolgens werd het ingezeept. Een zeepachtig product was hier te lande reeds bekend tijdens het begin van onze jaartelling. In de zeventiende eeuw was zeep zo duur dat alleen de rijken er gebruik van konden maken. Bij thuiswas werd het op een houten wasbord geboend in een houten tobbe en met een soort spatel (een plat stuk rond of vierkant hout met een handvat er aan) geslagen om het vuil er uit te krijgen. Als het voldoende gereinigd en gespoeld was, werd het ter droging en bleiking op gras uitgespreid of aan lijnen of droogrekken gehangen. Aan huis/boerderij kon eventueel naast het opvouwen ook gestreken worden met strijkijzers die op de kachel werden verwarmd of waarin een kooltje vuur kon worden gedaan. Waar mogelijk werd later gebruik gemaakt van warm water.

Xylograaf

Een houtgraveur. Een drukker die werkte met houten letters en houtgravures om aanplakbiljetten af te drukken voor theaters en overheidsinstellingen. Later verdrongen door de steendruk en de offsetdruk.

Yserkramer, ysercramer

Kleinhandelaar in ijzerwaren.

Zakkenlapster

Vrouw die kapotte (meel)zakken herstelde.

Ziekenfondsode

Incasseerder voor een ziekenfonds, die de verschuldigde premie kwam halen. Het ziekenfonds betaalde de huisarts, de specialist, de apotheek en zo nodig het ziekenhuis.